

RÉGI MAGYAR DRÁMAI EMLÉKEK XVIII. SZÁZAD

4/2.

SOROZATSZERKESZTŐ

KILIÁN ISTVÁN, PINTÉR MÁRTA ZSUZSANNA
ÉS VARGA IMRE

A sorozat korábbi kötetei

1. PROTESTÁNS ISKOLADRÁMÁK

Sajtó alá rendezte Varga Imre

Első kötet 816 oldal

Második kötet 817–1539. oldal, 19 fényképmelléklet

Kötve együtt 613 Ft

2. MINORITA ISKOLADRÁMÁK

Sajtó alá rendezte Kilián István

960 oldal, kötve 338 Ft

3. PÁLOS ISKOLADRÁMÁK, KIRÁLYI TANINTÉZMÉNYEK, KATOLIKUS PAPNEVELDÉK SZÍNJÁTÉKAI

Sajtó alá rendezte Varga Imre

612 oldal, kötve 260 Ft

4. JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK (ISMERT SZERZŐK)

Sajtó alá rendezte Alszeghy Zsoltné –

Czibula Katalin – Varga Imre

1. kötet 992 oldal, kötve 890 Ft

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK

(ISMERETLEN SZERZŐK)

PROGRAMOK, SZÍNLAPOK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

ALSZEGHY ZSOLTNÉ — BERECH ÁGNES —

KERESZTES ATTILA — KISS KATALIN —

KNAPP ÉVA — VARGA IMRE

SZERKESZTETTE

VARGA IMRE

AKADÉMIAI KIADÓ — ARGUMENTUM KIADÓ
BUDAPEST, 1995

DEMETRIUS

Kőszeg, 1761

DEMETRIUS

Keserves Játék

Mellyet A' Jesus Társasága gond-viselése alatt lévő Nemes Nemzetes Negyedik, és Harmadik Iskola-béli Iffiuság Játéku elő adott Kőszegh szabad Királyi Városában

1761-dik esztend. Szent Iván havának 7-dik napján.

Játéknak Állapította.

Sándor minekutánna Demetriust Syriának Királyát kegyetlenül a' világbul ki-végezte volna, az országlást erőn-erővel el foglalta. De nem sok esztendő mulva Prexászes Fő-hadi Tiszt Viselő, az Kreta béliek ellen szerentsésen végbe vitt had után, egyenlő szível az több Ország Nagyaival Sándor Tyrannust erő-szakkal lehempelygeté az Királyi székről, és Demetriust az meg öletett Királynak fiát arra, úgy mint ügyes Urát, fel-magasztalá.

Első Intések Könyv. L. I.

Ezen valóságos történethez nagyobb mulatságnak kedvéért imitt-is amott-is adogatott valamit az költő eszeskedés.

A' Beszélgető Személyek.

DEMETRIUS. Alczaestenes neve alatt Prexászes rabja. Sigism. Skublics.

SÁNDOR. Kegyetlen Király. Paulus Kugler.

DEUDULIA. Demetrius Huga Firandus neve alatt lappangó Kassander Szeretője. Franciscus Xav. Lada.

PREXASPE. Fő-hadi-Tiszt-Viselő alattomban Demetrius barátja. Joannes Hertelendi.

KASSANDER. Prexaspes Fia. Mathias Homann.

PINDARUS. Sándor Király Fia. Emericus Egervári.

PAGÓDES. Fő-Pap Deudulia Gond-Viselője. Antonius Pallocsaj.

ELSŐ VÉGEZÉS

ELSŐ KI-MENETEL.

Deudulia óhajta óhajtván Demetrius bátyjának szabadságát Kassandertől érte, hogy Prexaspessel már az úton volna; de keservében keveset hajtván ennek szavára II. Pagódest, a ki azomban ott terem vala, feddi, és heven unszolja, hogy mennél hamarább utot nyisson, mellyen édes bátyja szabad lábra alitathatnék; ez bátorságosbb utot nem tudván az Istenek irgalma kívül, ahoz el végre bizza, 's támosztja esett Deuduliának reményét. III. Deudulia mind azáltal bátyja rabságán bánkodván, véletlenül Prexaspesre, és Álczaestesre akad; kiktől midőn értette, hogy Demetrius ugyan azon Álczaestes keze által a világbul ki végeztetett már, engesztelhetetlen haragra ellene fel gerjedvén, el tekélli, hogy őtet is csak hamar ki-tünteti a világbul: IV. Erre kivált eszköznek magát ajánlá Kassander, melly vitéz téteménynek bizonyosbb végezésére azt javasala, hogy Pagódesdel közölje a' dolgát, sürgesse, hogy Királlyal el hitesse jövődő-béli szerentsétlenségét, ha Álczaestes áldozat gyanánt nekik fel nem szenteltetik. Erre magát kötelezi Deudulia. V. Kassander pedig hathatossan igyekezetét úzvén az királynál, VI. És hathatósban az után Pagódes, de úgy, hogy mind kettőnek végbe szakadt volna reménye, VII. Ha meg tántorodott ügyeket uj álnaksággal nem támogatta volna Deudulia, mert ez Álczaestes fejére azt koholta, hogy Pindarus lett volna, nem pediglen Álczaestes, a ki Demetriust meg ölte; és hogy Pindarus Álczaestes keze által el esett volna, jól ugyan elő vette volt ezt Palotás tzelt, el is mehetett volna jó végre Firandus véle. VIII. Ha mindgyárast maga Pindarus meg jelenésére markába nem szakadt volna a hamisság; mire nézve Pagódes agg ravaszságát nyomozván, ismét előbbi hurát pengeté, addig mig az kívánt áldozatra reá nem venné az királyt.

MÁSODIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL.

Az már jövődő halálát elmében forgatván Demetrius nagyon epeszi szívét, és keservében el lankad II. Oda érkezik Deudulia Pagódesdel, kik tőlle álmában ejtett szokot halván nagyon gyanakodni kezdenek, ha Álczaestes nem volna valóban Demetrius; de ezen kétes reménynek árnyékával nem elégedvén, az Istenhez ujonnan veti lábatlan ügyét Pagódes; Deudulia pedig azonközben nyájoskodásba ereszkedvén Álczaestessel hui igyekezettel keresi szívét; mindazáltal halálos veszedelmétől menteni őtet midőn akará, magát sarkon érte a veszedelem, III. Mert Kassander rosszul értvén az ő Álczaesteshez való szeretetét, szívét meg másolja, és nagy boszszut ellene forral. IV. Oda érkezik Prexaspes, a ki, midőn látta, hogy már csak vékony hajszálon függne Álczaestes élete, hogy leg-alább

meg halasztaná halálát Kassander által azt hirdeti a Királynak: hogy Álczesztes Pindarus volna, és a kit eddig Pindarusnak tartottak, léte voltaképpen Demetrius. V. Erre az nem remélt hirre igen meg indulván Álczesztes, hogy ezt a' szennyet magáru le törölné, ki fakasztja a' titkot, és, hogy ő a valóságos Demetrius legyen, 55 meg vallja; abban szerentsés, hogy Deudulia előtt. De mindazáltal Prexaspes nagy unszolásától el állani nem akarván, fenn-tartja azonban Pindarus nevét. VI. Sándor szembe találkozáván Prexaspessel nagyon meg ütközik vala szívében, hogy Álczesztes maga fiának nevével változtatta nevét; de Prexaspesnek ravasz szándékát, és tsavargó utját nem látván utóbb el-is hiszi, ami hírül néki előbb 60 adatott; azért Álczesztest szabad lábra állítja, Pindarust pedig halálra ítéli.

HARMADIK VÉGEZÉS.

ELSŐ KI-MENETEL

Sándor Tyrannust, a' kit eddig Keményen ejtett vala a szerentse, és szörnyű tsapásokkal fenyegetet, kies beszéddel bátorítani akarja Alczesztes. II. De Deudulia az népnek fel-zendülését hírül hozván ujonnan el-keseríti szívét, III. És annál inkább az után Kassander, a ki hogy boszuját töltené Deudulián, levelet 65 kohólt vala, mellyben az eddig titkon maradt titkokat nap fényre terjeszti; tudni illik, hogy Pindarus Deudulia valóságos Demetrius magzattja, és hogy Pindarus nem Demetrius, hanem valóban Királynak fia volna. Oly véletlen dologra el hűlvén Sándor, Deuduliát azonnal vasba vereti, ő pedig, hogy életét leg alább meg tarthassa édes fiának, Pagódeshez indul. IV. Azon közben midőn látja Kassander, hogy Álczesztes nem idegen személy, a' mint vélte vala, hanem Demetrius 70 Deudulia bátyja, észére tér, vakmerő szándékát meg átkozza, mindazonáltal Deudulia hűségéből történt, hogy viszont előbbeni szeretetre véle ujjulna. V. Oda hat azonban Prexaspes, és el beszélle mikép jádzottatta a' szenrentse minden tanácsait, és fáradságát, és hogy eszszel már végre nem mehetne a' dologban, 75 azért mindgyarást egyenlő szóval Király ellen öszve szövethetnek, hogy csak hamar a' fene Tyrannust le-hempelygetik a' felső póltsról, valamiképpen meg-is történt. VI. Mert midőn Sándor halálra el intézi vala Deuduliát; Prexaspes ropant haddal ellene támad, mezitelen Kardokkal reá ütven szörnyű harczalással ki veti a' Királyi székből, és Demetriust úgy mint ügyes Urát, arra fel magasztalya. 80 Mind ezek legyenek Istennek nagyobb ditsőítésére Szüz Sz. Anyának 's minden Szenteknek tiszteletére, és Sz. J. N. Ö.

A MŰ ADATAI

A nyomtatott program lelőhelye a keszthelyi Helikon Kastélymúzeum könyvtárának 72/7 jelzetű kézírata. Az előadás tartalmi kivonata két leveles magyar nyelvű nyomtatvány.

SZERZŐ

Ismeretlen.

FORRÁS

A „Játéknak állapóttya” utáni tájékoztatást: Első Intések Könyv. L. I.” nem tudtuk ellenőrizni. A forrásban talált cselekményt „az költői eszeskedés” itt-ott „nagyobb mulatságnak kedvéért” meg-bővítette.

ELŐADÁS

A negyedik és harmadik iskolai tanulók játszották Kőszegen 1761. Szent Iván hava, azaz június 7. napján. STAUD (III. 35.) szerint magyar nyelven. A Litterae Annuaera hivatkozással mondja ezt. Pedig magyar nyelvű előadásokhoz nem szoktak magyar programot kinyomtatni. A Magyarországon Demetrius Nicatorról egyéb helyeken játszott darabok mind latin nyelvűek. Így a Budán 1744-ben és 1767-ben (STAUD III. 78., 98.), az Ungváron 1758-ban (STAUD II. 214.) és az Eperjesen 1768-ban tartott azonos témájú előadások. (TAKÁCS, 127.)

SZÖVEGKRITIKAI MEGJEGYZÉSEK

Hűen közöljük a nyomtatvány szövegét, csak a mellékjeles ő és ű betűket írtuk át a mai helyesírási gyakorlat szerint.

NYELVI ÉS TÁRGYI MAGYARÁZAT

- 6 *ügyes* – törvényes, jogos
- 20 *heven* – hevesen
- 27 *ki-tünteti a világbul* – elteszi láb alól, megöli
- 39 *előbbi hurát pengeté* – ugyanazt a hűrt pengette, mint előbb
- 45 *lábatlan ügyét* – gyenge lábon álló, erőtlén dolgát